

af materialet er nok ikke muligt, dertil er de anførte data for sparsomme. Alligevel får man en god fornemmelse for Kolding Latinskole som historisk fænomen ved at følge lærernes liv gennem registranten.

Bogen er udtryk for et lille stykke historisk grundforskning, der afgiver en række data til læseren fordi de har været tilgængelige og er samlet her, men ikke fordi de nødvendigvis skal bruges i

en analytisk sammenhæng. For der mangler enhver sammenhæng i bogen. Som en bog betragtet giver det registranten de umiddelbare begrænsninger i læseoplevelsen, som den i sagens natur må give. Hvad de mange spredte oplysninger skal kunne bruges til i en historisk analyse, giver registranten ikke noget bud på, det må være op til læserens fantasi.

Michael F. Wagner

HISTORIEVIDENSKAB

Christer Öhman: *Den historiska Romanen och Sanningen*. Historiesyn, värdestruktur och empiri i Georg Starbäcks historiska författarskap. (Studia Historica Upsaliensia 165, Uppsala, 1991). 203 s.

Georg Starbäck (1828-1885), skolemand og forfatter af historiske lærebøger, skrev omkring 1870 en række historiske romaner om Sverige, hvoraf de vigtigste handlede om den politiske historie i midten af 1400-tallet. De blev umådeligt populære og kom i mange oplag, de sidste så sent som i 1966. Hans forfatterskab har utvivlsomt haft stor betydning for historiebevidsthedens udformning i Sverige, og alene derfor kan der være gode grunde til at underkaste det en analyse.

Det er, hvad Christer Öhman har gjort i denne svenske disputats, der sætter sig for at undersøge »spørgsmålet om de betingelser, som gælder for den historiske roman og andre gener, hvor den historiske viden organiseres og formidles« (69). Starbäck havde en videnskabelig skoling, og hans forfatterskab var udtryk for et ønske om at uddanne folket, som hang nøje sammen med hans nationalliberale politi-

ske engagement. Öhman analyserer det bagvedliggende historiesyn og sætter det i sammenhæng med tidens romantiske historiefilosofi og det ideologiske og intellektuelle klima, og han mener samtidig at kunne påvise, at Starbäck i sin udformning af stoffet var præget af retorikkens principper.

Starbäck placeres i den Geijer'ske tradition, hvor fremvæksten af en svensk nationalbevidsthed og kampen for et frit og selvstændigt Sverige er det centrale i 1400-tallets svenske historie; det er almuen, det svenske folk, som er den sociale kraft, der er bærende i denne kamp, i skarp modsætning til det upatriotiske og egennyttige aristokrati (en model, vi jo også kender fra Danmark på samme tid). At det forholder sig sådan, er, som Öhman selv skriver, ikke overraskende (121).

Men så spørgsmålet om »sandheden«, som jo indgår i undersøgelsens titel. For Öhman er den historiske romans forhold til »sandheden« et spørgsmål om dens forhold til »den iagttagelige og dokumenterbare virkelighed«. Han bruger derfor megen kraft på at undersøge Starbäcks materialegrundlag, hvad »véd« han, og Öhman har i grunden en tendens til at analysere ro-

manerne mere som var de (videnskabsbaserede) historiske fremstillinger end som litteratur.

Han henter en del af sit analyseapparat fra retorikken og henviser desuden til den strukturalistiske litteraturteori, men især til *narratologien*, særlig Ecos påpegning af, at populærlitteraturen er struktureret ud fra en gennemgående dualisme i samfundssyn og persontegning. Med andre ord, at verden er sort/hvid og personerne enten gode eller onde (82). Nu turde det næppe være nødvendigt at hægte en sådan konstatering i Starbäcks romaner op på et fint teoretisk apparat, men i hvert fald bliver et af undersøgelsens hovedresultater, at Starbäck til stadighed søger at tilpasse kendte fakta om de historiske aktører til den værdistruktur, som præger værket som helhed. Når Karl Knutsson for eksempel fremstilles som en af fortalerne for den nationale sag, så får han en positiv funktion i romanernes persongalleri, og derfor er Starbäck som en nødvendig konsekvens nødt til at tilføje undskyldende forklaringer, når det viser sig at Karl Knutsson gør ting, som ikke passer til denne funktion (157).

Med henvisning bl.a. til Paul Ricoeur fremhæver Öhman, at ud fra retorikken som kommunikationsteori må en redegørelse for et historisk forløb være sand i den forstand, at den opfattes som sand af tilhøreren. Dette indebærer, at beretningen for at kunne overbevise må hænge sammen, være logisk konsistent, og dette betyder igen blandt andet, at empirien, dvs. de enkelte begivenheder, som der fortælles om, og teorien, dvs. den overordnede idé, som styrer fremstillingens komposition, må stemme overens. Skal en historisk roman være sandsynlig og troværdig må

med andre ord det, som de forskellige personer i romanen gør, på en eller anden måde tilpasses den overordnede konception (175). Starbäcks succes beror på, konkluderes der, at hans afgørende sandhedskriterium efter alt at dømme ligger netop i den værdistruktur, han med udgangspunkt i sin nationalliberale tolkning af historien har bygget op. Kompositionsprincippet er en tydeligt markeret modsætning mellem godt og ondt, som kobles sammen med den historieopfattelse, som styrer værket, nemlig kampen for den nationale og demokratiske sag i 1400-tallets Sverige. Spørgsmålet om den historiske romans forhold til »sandheden« opløses derfor i et billede af et kompliceret spændingsfelt, hvor påvirkninger og kræfter virker, ofte i samme retning, men af og til også imod hinanden (178 f).

Den historiske romans betydning for den historiske bevidsthedsdannelse har længe været et vigtigt problem, som historikere er vejet uden om at overveje og undersøge. Her i landet er det vel næsten kun den alt for tidligt afdøde Sven Sødring-Jensen, som ud fra historiedidaktiske interesser har taget problemet rigtigt alvorligt, først og fremmest i hans (posthumt udgivne) *Historie og Fiktion* (1990). Ellers har vi som historikere haft en tendens til at overlade emnet til litteraturhistorikere, for det handler jo om litteratur, ikke sandt. Derfor er en bog som Christer Öhmans om Georg Starbäck vigtig, selv om de resultater, han når frem til, næppe kan kaldes opsigtsvækkende. Men alene det, at emnet gøres til genstand for en seriøs historisk analyse er glædeligt.

Jens Chr. Manniche